

Київ : КНТ. 2009. Print.

3. Rusnak, I. S. "Nacionalna bezpeka ta pidvyshhennya oboronozdatnosti Ukrainy v konteksti novyx vyklykiv i zagroz [National security and increase in defense capability of Ukraine in the context of new calls and threats]." *Strategichna panorama* 1 (2015): 12–20. Print.

4. Sytnyk, G. P. *Derzhavne upravlinnya u sferi nacionalnoyi bezpeky (konceptualni ta organizacijno-pravovi zasady) [Public administration in national security sphere (conceptual and institutional framework)]*. Київ : NADU. 2011. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.3532706

УДК 351.82

Савченко І. Г., к.держ.упр., ХТЕІ КНТЕУ, м. Харків

Savchenko I., PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of Management and Public administration department, Kyiv National University of Trade and Economics Kharkiv Institute of Trade and Economics, Kharkiv

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

THEORETICAL-CONCEPTUAL BASES AND PRINCIPLES OF THE STATE POLICY IN THE LAND RELATIONS IN UKRAINE

У статті розглянуто основні засади формування та реалізація державної політики у сфері земельних відносин які є складним процесом, ефективність якого залежить від його наукової обґрунтованості науково-понятійного апарату. Обґрунтовано, що ключовими суб'єктами системи земельних відносин є органи державної влади та місцевого самоврядування, які утворюють складну, ієрархічну систему, яка продукує процеси управління земельними відносинами в межах встановлених законодавством повноважень і функцій. Охарактеризовано основні засади раціоналізації державної політики землекористування. Визначено базові принципи формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України.

Ключові слова: *реалізація державної політики в сфері земельних відносин, принципи державної політики у сфері земельних відносин в Україні, державна політика у сфері земельних відносин, суб'єкти системи земельних відносин.*

The article deals with the basic principles of the formation and implementation of

state policy in the field of land relations, which is a complex process, the effectiveness of which depends on its scientific validity of the scientific and conceptual apparatus. It is substantiated that the key actors of the land relations system are the state and local self-government bodies, which form a complex, hierarchical system that produces land management processes within the limits of the powers and functions established by law. The basic principles of rationalization of state land use policy are described. Basic principles of formation and realization of state policy in the sphere of land relations of Ukraine are defined.

Keywords: *implementation of state policy in the field of land relations, principles of state policy in the field of land relations in Ukraine, state policy in the field of land relations, subjects of the land relations system.*

Постановка проблеми. Землі – первісне джерело будь-якого багатства суспільства, тим більше українського, адже Україна володіє одними з найкращих чорноземів у світі. Сучасний стан використання земельно-ресурсного потенціалу країни характеризуються низькою економічною ефективністю. Українська модель перетворень пов'язаних з управлінням земельними ресурсами врахувала принцип соціальної справедливості, а не економічної ефективності. За цих обставин створення вискооефективного апарату державного управління наразі стає все більш актуальним, оскільки країні потрібно адаптуватись до змін, що відбуваються як у внутрішньому середовищі, так і в зовнішньополітичних процесах, і як результат потребує вирішення комплексу проблем, серед яких є і проблема формування ефективних механізмів державного управління у сфері регулювання земельного ресурсу країни за основними напрямками: використання, охороною та обігом земель сільськогосподарського призначення. В умовах економічної кризи значення ефективного використання земель непомірно зростає, оскільки йдеться про продовольчу безпеку держави, вирішення проблем життєзабезпечення громадян та ефективного використання земельних ресурсів задля задоволення потреб наступних поколінь. Тому питання використання земельних ресурсів доцільно віднести до одного з головних загальнодержавних стратегічних завдань, що стосуються як сьогодення, так і майбутнього. Таким чином, формування ефективного державного регулювання процесів сталого соціально-економічного розвитку країни в умовах суперечливості земельного законодавства, визнання провідної ролі держави в процесах становлення ринку землі і проведення земельної реформи в цілому актуалізує тематику обраного напрямку дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питанням формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин в Україні присвячені роботи дослідників: Боклаг В.А., Помази-Пономаренко А.Л., Титаренко Т.Г., Шарого Г.І. та іншими. Вітчизняні науковці все більше приділяють увагу удосконаленню механізмів державного управління земельними ресурсами та регулювання земельних відносин розглядали Бойко А.О., Малі-

хін Д.М., Сердюк С.А., Євграфов О.Є., Ковальський М.Р., Набока К.О., Пресіч П.В., Шапоренко О.І. та ін. Проблематиці аналізу державної політики присвячені праці таких відомих закордонних і вітчизняних вчених як: Пал Л. А., Тертички В.В., Шарова Ю.П. та інші.

Постановка завдання. Мета статті – визначити ключові теоретичні засади та провести аналіз принципів державної політики у сфері земельних відносин в Україні.

Виклад основного матеріалу. Земельні відносини та земельні ресурси – є одним з найважливіших економічних ресурсів, яким належить центральне місце в політиці та стратегії економічного розвитку держави. В урбанізованому світі життя громадян не може бути суттєво поліпшено без раціональної земельної політики [1]. Це визначає виняткову важливість земельного питання для успішного сталого розвитку [2, с. 236]. Тому, в контексті досліджуваної проблеми можна репрезентувати сутність і зміст категорії «земля», яка в залежності від контексту використовується у багатьох розуміннях: як планета, як суходіл, як ґрунти – верхній шар земної поверхні, придатний для життя рослин, як економічна категорія – загальний засіб праці і основний засіб виробництва у сільському господарстві, як територія з угіддями, якою хтось володіє, територія з правовим режимом тощо. В межах одного розуміння можуть також існувати різні підходи до наповнення поняття «земля» конкретним змістом.

Зазначимо, що вихідними положеннями Закону України «Про охорону земель» [3] в юридично-правовому значенні поняття «земля» трактується як «поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею». Поряд із цим, за статтями усталеного й затвердженого на державному рівні ДСТУ 26640-85, визнано таке у розділі: «Землі. Терміни та визначення»: «землі – це найважливіша частина навколишнього природного середовища, що характеризується простором, рельєфом, ґрунтовим покривом, надрами, водами, є основним засобом виробництва у сільському господарстві, а також просторовою базою для розміщення галузей народного господарства» [4].

Відповідно до зазначеного, як основа національного багатства земля – це розташована над надрами в межах державних кордонів частина земної поверхні з родючим шаром ґрунту, який використовується для виробництва у сільському господарстві абсолютної і додаткової вартості, що має і розподілятися між сільським господарством, промисловістю і державою через приватну і суспільну форми власності за об'єктивним природним законом прогресивного економічного розвитку суспільства, що забезпечує збереження і підвищення родючості ґрунту, відновлення людської праці і розширене відтворення капіталу з метою забезпечення потреб та інтересів кожного громадянина і всього українського народу [5].

В умовах ринкової економіки логічно виникає питання, чи має держава втручатися у процес використання природних ресурсів, чи лише необхід-

но, щоб запрацювали закони, ринкові механізми. На користь втручання в процес природокористування в Україні свідчать дані [6].

Порівняно з іншими країнами, за існуючими оцінками, природно-ресурсний потенціал України в розрахунку на душу населення в 1,5-2 рази перевищує потенціал США, в 4 рази - Німеччини, в 12-15 разів - Японії. Однак, існує реальна невідповідність між величезними можливостями країни та умовами, в яких проживає населення.

Погоджуючись з підставами, висунутими у праці Х.А. Пала "Аналіз державної політики" [7], можна інтерпретувати їх щодо втручання держави у процес землекористування.

Перша підстава державного управління землекористуванням полягає в тому, що земля, як і інші природні ресурси, відповідно до ст. 13 Конституції України [8], є об'єктом права власності Українського народу, тобто є колективним благом. Колективне благо споживається колективно (наприклад, землі державної або комунальної власності) або не споживається взагалі. Не можна передати всі землі у приватну власність, оскільки завжди мають залишитися місця загального користування, відпочинку та ін. Кожен має право користуватися вигодами від колективного блага, і ніхто не може бути виключеним. Не можна заборонити доступ тим, хто волів би користуватись цим благом. Тим більше, що Конституція визначає: "Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону". Право власності на природні ресурси, виходячи з конституційних положень, передбачене в таких формах: право власності Українського народу (ст. 13), право державної власності на землю (ч. 1. ст. 13), право громадян і юридичних осіб (ст. 14), право власності територіальних громад на землю, природні ресурси (ч. 1 ст. 13 і ч. 1 ст. 142). Конституція України визнає право кожного на володіння, користування і розпорядження своєю власністю (ч. 1. ст. 41) [8].

Друга підстава для державного управління природокористуванням - зовнішні ефекти. Щодо земельних ресурсів такі ефекти безпосередньо пов'язані із забрудненням, виснаженням, нецільовим використанням земель. Негативний вплив перелічених проблем відчувають мешканці територіальних громад, орендарі, а зрештою органи державної влади та місцевого самоврядування, що не матимуть у майбутньому можливості розраховувати на достатні надходження до бюджету від пошкоджених та нерационально використовуваних земель.

Розвиваючи теорію "зовнішніх ефектів", англійський економіст А. Пігу запропонував стягувати податки із суб'єктів еколого-деструктивної діяльності, які повинні забезпечити вирівнювання приватно-фірмових і суспільних витрат у процесі природокористування. За допомогою податку, який відшкодовує завдані збитки, виникає можливість інтегрувати в ринковий механізм елементи природокористування. В результаті управління в цій сфері набуває оптимального, автоматично регульованого ринковими відносинами

характеру [9, с. 14].

Третя підстава державного управління – неспроможність ринку. Представники неокласицизму звертають увагу на обмеженість сфери впливу ринкових відносин. Вони говорять про існування "асиметрії" в економіці, коли одна її частина охоплена системою ринкових стимулів і функціонує добре, а інша – знаходиться за межами ринку й демонструє неефективність. Земельні ресурси державної та комунальної форм власності "надають послуги" людям поза ринковими відносинами, а відтак не проходять через ринок, тому останній не може забезпечити їх раціональне використання.

Четверта підстава – забезпечення порядку. Закони ринку вимагають дотримання контрактів і захисту прибутків. Державна монополія на силу та суверенну владу гарантує, що ці підвалини соціального й економічного порядку збережуться.

Держава покликана виражати та захищати сукупні інтереси всіх членів суспільства, а отже, являє собою інститут, що втілює спільну волю, спільний інтерес усіх його громадян. Окремо взяті індивідуальні, приватні цілі щодо використання природних ресурсів можуть як суперечити одна одній, так і не збігатися із суспільними цілями. Приватний економічний інтерес, узятий сам по собі, не сприяє суспільній стабільності, для цього необхідний правовий порядок, що забезпечується державою, – порядок, у межах якого всі рівні.

Суб'єктами земельних відносин згідно чинного законодавства [12] виступають громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади. З огляду об'єкта нашого дослідження ключовими суб'єктами системи земельних відносин є органи державної влади та місцевого самоврядування, які утворюють впорядковану, ієрархічну, відкриту, складну систему яка продукує процеси управління земельними відносинами в межах встановлених законодавством повноважень і функцій. Теоретичним базисом процесу управління земельними відносинами виступають наріжні поняття, які розкривають його зміст: "державне управління сферою земельних відносин", "державне регулювання сфери земельних відносин", "державна політика у сфері земельних відносин", яку в свою чергу доцільно визначати через аналіз процесів її формування та реалізації.

Слід відзначити, що специфіка навколишнього середовища в цілому та будь-яких природних ресурсів, зокрема земельних, як об'єкта управління вимагає комплексного і централізованого підходу, який не можна забезпечити без участі держави. Держава має можливість:

- законодавчо закріплювати форми власності на природні ресурси, їх межі та особливості використання;
- планувати та прогнозувати використання ресурсів;
- заохочувати або стримувати освоєння ресурсів;
- визначати форми регуляторного впливу на процес природокористування;

- створювати спеціальні органи для контролю та нагляду, які мають відповідні функції;
- створювати умови для ефективного природокористування;
- охороняти та зберігати природні ресурси;
- формувати у населення підходи щодо ощадливого, раціонального природокористування.

Можемо констатувати, що перетворення у сфері земельних відносин у роки незалежності в Україні набули масштабних соціально-економічних наслідків:

- проведено роздержавлення земель;
- здійснено грошове оцінювання земель сільськогосподарського призначення;
- запроваджено платність землекористування;
- відбувається ринковий обіг земель (купівля-продаж, оренда, дарування, міна, спадкування, застава);
- в основному створено ринкове земельне законодавство;
- ліквідовано соціалістичну державну структуру товарного сільськогосподарського виробництва.

Безумовно досягнуто найголовнішу мету земельної реформи, проголошену Верховною Радою України у 1992 р., - ліквідовано монополію держави на землю. Проте, як зазначають українські науковці, найгострішими проблемами в цій сфері залишаються:

- незавершеність економічних та правових відносин власності;
- недосконалість державного управління земельними ресурсами та землекористуванням, земельного законодавства та інфраструктури ринку земель, особливо земель сільськогосподарського призначення;
- відсутність розвитку автоматизованої системи ведення земельного кадастру, спрямованого на вирішення гарантій прав на землю, перерозподілу земель, землеустрою, диференційованого й повного оподаткування.

Широко досліджуваною науковою громадськістю є проблема державного управління земельними ресурсами, в яких багато уваги приділено дослідженню державної політики регулювання земельних відносин. Звідси, поняття земельної політики, яке також приводиться в Енциклопедичному словнику з державного управління, можна репрезентувати наступним чином: земельна політика – це система державних заходів, спрямованих на розвиток, удосконалення або докорінну зміну суспільних відносин щодо володіння, користування і розпорядження землею (земельних відносин) [10, с. 144].

Відтак, узагальнюючи наведені визначення державного регулювання, державної політики, земельної політики та земельних відносин в Україні вважаємо за доцільне запропонувати наступне формулювання дефініції державної політики регулювання земельних відносин. А саме: державна політика регулювання земельних відносин – це багатовимірна система економічних, організаційних та правових заходів, спрямованих на розвиток, удо-

сконалення або докорінну зміну земельних відносин у пріоритетному для держави напрямі, що здійснюються державними органами з метою раціоналізації використання та охорони землі, забезпечення продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для ведення господарської діяльності та проживання громадян.

Відповідно до зазначеного мета державної політики регулювання земельних відносин закладена у самому її дефініційному визначенні - тобто, це досягнення раціонального використання та охорони землі, забезпечення продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності та проживання громадян.

Наразі необхідність формування ДПРЗВ зумовлена тим, що земельна реформа, яка розпочалася з прийняття Постанови Верховної Ради Української РСР «Про земельну реформу» від 18.12.1990 р. та продовжується вже 28-й рік, так і не вирішила поставлених перед нею завдань. Оскільки процеси земельного реформування протікали повільно, земельне питання стало вкрай політизованим, а шляхи переходу землі до ефективних землекористувачів були практично заблоковані [11].

Побудована в Україні система державного управління в зазначеній сфері є внутрішньо-суперечливою, незавершеною, громіздкою і виступає гальмом у проведенні кінцевого етапу земельної реформи.

Поряд із вказаним, необхідно засвідчити, що за роки незалежності в Україні, в основному, сформовано організаційно-правові та ресурсно-функціональні основи у площині реалізації ДПРЗВ. Із прийняттям 25.10.2001 р. Земельного кодексу України [12] вже окреслилися напрями провадження земельної політики держави, яка концентрується на розв'язанні проблем розвитку відносин власності на землю, формуванні ринку земель, підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами, поліпшенні державного контролю за використанням та охороною земель тощо.

Важливими кроками у напрямі розбудови земельних відносин стало прийняття Законів України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. [5], «Про землеустрій» від 22.05.2003 р. [13], «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. [14], Про стратегію сталого розвитку "Україна — 2020", схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [15] та ін.

Слід зазначити, що до принципів формування державної політики в сфері земельних відносин з точки зору впорядкування та оптимізації цього процесу, надання йому більш чіткої цільової визначеності, обґрунтованості доцільно віднести: цільової узгодженості та адекватності, зміст якого полягає у необхідності визначення цілей державної політики на основі врахування суспільних, державних, приватних інтересів, реального стану справ у сфері земельних відносин, їх ієрархічного збалансування за пріоритетністю щодо отримання стратегічних результатів які є вагомими для суспільства в цілому, а не окремих учасників земельних відносин; соціальної спрямовано-

сті, яка передбачає в першу чергу задоволення потреб громадян, всього українського народу щодо вирішення завдань продовольчої, екологічної безпеки, забезпечення належних і безпечних умов територіального розселення, гарантування права рівного доступу усім громадянами, який має бути під захистом держави, щодо набуття, користування та розпорядження землею, обмеження процесів монополізації земельних ресурсів, зосередження їх у приватній власності олігархічне-кримінальних груп; критеріальності і прогнозованості, полягає в необхідності побудови процесу формування державної політики в сфері земельних відносин на основі чітко визначених загальних критеріїв за пріоритетними напрямками політики, і уточнюючих їх групах показників із визначенням бажаних, нормативно-прогнозних кількісно-якісних значень, які характеризували б якість та ефективність державної політики в сфері земельних відносин. Принципи реалізації державної політики в сфері земельних відносин мають забезпечити ефективність та високу якість управлінських процесів, діяльності органів державної влади в ході реалізації програмних заходів визначених державною політикою, які мають забезпечити вирішення завдань та досягнення мети, а саме: оптимальності у функціонально-ієрархічній взаємодії органів державної влади, яка має передбачати чітке розмежування функцій і обсягів повноважень, цільову конкретизацію управлінських процесів, визначення окреслених сфер відповідальності, забезпечення гнучкої координації взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування [16].

Відтак, у силу численних факторів наявні можливості забезпечення збалансованого розвитку земельних відносин в Україні реалізуються недостатньо. А відтак, важливим постає науково-прикладне завдання щодо формування та реалізації такої ДПРЗВ, яка б була спроможна забезпечити досягнення раціонального та ефективного використання та охорони землі, забезпечення продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності та проживання громадян.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо що органам державного управління та місцевого самоврядування, які виступають консолідуючим та системно-керівним чинником розвитку земельних відносин в Україні належить головна роль серед пріоритетних напрямів формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України. Поняття «державна політика регулювання земельних відносин», визнано як багатоаспектну категорію, що є системою економічних, організаційних та правових заходів, спрямованих на розвиток, удосконалення або докорінну зміну земельних відносин у пріоритетному для державі напрямі, що здійснюються державними органами з метою раціоналізації використання та охорони землі, забезпечення продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для ведення господарської діяльності та проживання громадян.

Перспективою подальших розвідок цієї проблематики є, на наш погляд, дослідження: стратегії розвитку земельних відносин, використання та

охорони земель в Україні; законодавчо-інституційних засад формування та реалізації державної політики в сфері земельних відносин України.

Список використаних джерел:

1. Веклич О.О. Збалансоване природокористування як підгрунття ефективного розвитку національного господарства і світової економіки. *Економіка України*. Київ 2007. № 6. С. 94-96.
2. Гуцуляк В.М. Ландшафтознавство: теорія і практика: навч. посіб. / В.М. Гуцуляк. – Чернівці: Рута, 2005. – 124 с.
3. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. Дата оновлення: 23.05.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
4. Нормативи землекористування : зб. нормативно-правових актів та науково-методичних рекомендацій у сфері землекористування та охорони земель : у 2 кн. / Київ: Август Трейд, 2012. / за заг. ред. Л. Я. Новаковського. 250 с.
5. Про оцінку земель : Закон України від 11.12.2003 № 1378-IV. Дата оновлення: 10.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.
6. Декларація міністрів з питань навколишнього середовища регіону Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК/ООН): міжнародний документ від 25 жовтня 1995 року, Софія URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_.
7. Пал Л.А. Аналіз державної політики / Пер. з англ. І. Дзюби. Київ : Основи, 1999. 422 с
8. Конституція України. Науково-практичний коментар. Харків: Право, 2011. 1128 с.
9. Пигу А. Экономическая теория благосостояния / Москва : Прогресс, 1985. Т. 1 - 512 с. ; Т. 2 - 454 с.
10. Князев В. М., Бакуменко В. Д., Безносенко Д. О., Варзар І. М. та ін. Державне управління : словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
11. Державний статистичний збірник України за 2016 рік. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
12. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 № 2768-III. Дата оновлення: 20.12.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768->.
13. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV Дата оновлення: 10.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
14. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI Дата оновлення: 10.07.2018. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>.
15. Про стратегію сталого розвитку "Україна — 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
16. Бойко А.О. Теоретичні основи та принципи державної політики у сфері земельних відносин в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. Миколаїв. 2018. № 16. С. 114-122.

References:

1. Vekly`ch, O.O. "Zbalansovane pry`rodokory`stuvannya yak pidg`runtya efekty`vnoho rozvy`tku nacional`nogo gospodarstva i svitovoyi ekonomiky` [Balanced natural resources as a basis for the effective development of the national economy and the world economy]". *Ekonomika Ukrayiny* 6 (2007): 94–96. Print.
2. Guzulyak, V.M. (Ed.). *Landshaftoznavstvo: teoriya i prakty`ka [Landscape Science: Theory and Practice]*. Chernivci. Print.
3. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Law of Ukraine "On Land Protection". Web. 15 Aug. 2019. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>>.
4. Novakovs`ky`j, L. Ya. (Ed.). *Normaty`vy` zemlekory`stuvannya : zb. normaty`vno-pravovy`x aktiv ta naukovo-metody`chny`x rekomendacij u sferi zemlekory`stuvannya ta oxorony` zemel` [Land use standards: Coll. regulations and scientific and methodological recommendations in the field of land use and land protection]*. 2012. Kyiv: Avgust Trejd. Print.
5. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Law of Ukraine "On land valuation". Web. 15 Aug. 2019. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>>.
6. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Declaration by the Ministers for the Environment of the United Nations Economic Commission for Europe. Web. 15 Aug. 2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_557>.
7. Pal, L.A. *Analiz derzhavnoi polityky [Analysis of public policy]*. Kyiv: Osnovy. 1999. Print.
8. *Constitution of Ukraine. Scientific and practical commentary [Konstytutsiya Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar]*. 2011. Kharkiv: Pravo. Print.
9. Pyhu, A. *Ekonomycheskaia teoriya blahosostoianiya [Economic welfare theory]*. Moskva : Prohress. 1985. Print.
10. Kniaziev, V. M., Bakumenko, V. D., Beznosenko, D. O., Varzar, I. M. et al. *Derzhavne upravlinnia : slovnyk-dovidnyk [Public administration: Dictionary reference book]*. Kyiv. 2002. Print.
11. *Derzhavnyj statystychnyj zbirnyk Ukrainy za 2016 rik [The State Statistical Collection of Ukraine for 2016.]*. Web. 15 Aug. 2019. <https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm>.
12. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Law of Ukraine "Land Code of Ukraine". Web. 15 Aug. 2019. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>>.
13. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Law of Ukraine "About land management". Web. 15 Aug. 2019. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>>.
14. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Law of Ukraine "About the State Land Cadastre". Web. 15 Aug. 2019. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>>.
15. Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Presidential Decree "On Ukraine 2020 Strategy for Sustainable Development". Web. 15 Aug. 2019. <<https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>>.
16. Bojko, A. O. "Teoretychni osnovy ta pryntsypy derzhavnoi polityky u sferi zemel'nykh vidnosyn v Ukraini [Theoretical foundations and principles of state policy in the field of land relations in Ukraine]". *Investytsii: praktyka ta dosvid* 16 (2018): 114-122. Print.